

TOIMITTAJAKOULUTUS UNKARISSA*

I Lyhyt historia

Unkarin toimittajakoulutus on vuodesta 1945 lähtien kokenut monia muutoksia, ja eri vaiheissa on kokeiltu useita koulutusvaihtoehtoja. Ajatus sanomalehtimiesten kouluttamisesta heräsi jo 1800-luvun loppupuolella. Aloitteen koulutuksen järjestämisestä teki tuolloin sanomalehtimieskamari, Unkarin Sanomalehtimiesten Liiton edeltäjä.

Aloitteet koulutuksen järjestämisestä raukenivat kuitenkin pitkäksi aikaa lähinnä kahdesta syystä. Ensinnäkin sanomalehtimieskunnan rakenne oli sellainen, että lehtiin kirjoittivat ja niitä toimittivat pääasiassa vain kirjailijat. Toinen vaikuttava tekijä oli silloin laajasti levinnyt ajattelutapa: joka ei osaa kirjoittaa, hänestä ei opettamallaan tule kirjoittajaa (unkarilaisen sananparren mukaan kiskaa ei voi opettaa pyydystämään hiirtä).

Vuosina 1945-52 Budapestissa toimi kaksivuotinen sanomalehtimieskoulu, jolla oli yhteistyötä korkeakoulujen ja yliopistojen kanssa. Koulutus perustui ylioppilastutkinnolle. Hallinnollisesti koulu kuului kulttuuriministeriön (ei opetusministeriön) alaisuuteen.

Vuosina 1952-57 Budapestin yliopiston filosofisessa tiedekunnassa oli sanomalehtimiesoppituoli. Opinnot perustuivat kahdelle pääaineelle: sanomalehtimiesopin lisäksi oli luettava jotakin vierasta kieltä, historiaa tai unkaria. Koulutus oli opettajakoulutuksen kaltaista ja sanomalehtimies nähtiin kansanvalistajana.

II Unkarin Sanomalehtimiesten Liiton toimittajakoulu

Vuonna 1957 sanomalehtimieskoulutus siirtyi Unkarin Sanomalehtimiesten Liitolle. Vuodesta 1968 lähtien on ollut voimassa nykyinen kaksivuotinen koulutusjärjestelmä. Pohjakoulutuksena vaaditaan yliopistollinen loppututkinto, diplomitutkinto (vastaa Suomen ylempää kandidaatin tutkintoa).

Luotaessa nykyistä koulutusjärjestelmää oli vastattava kahteen peruskysymykseen. Onko 18-19-vuotias ylioppilastutkinnon suorittanut nuori eettis-moraalisesti riittävän kypsä toimittajan yhteiskunnallisesti vastuulliselle alalle? - Todettiin, että ei ole. Toiseksi kysyttiin, että jos koulutus liitettäisiin yliopistoon (filosofiseen tiedekuntaan) ja luotaisiin eräänlainen sanomalehtimiehen koulutusohjelma, niin mihin tuloksiin se johtaisi? - Todettiin, että esimerkiksi kansantaloustieteen tiedekunnassa koulutetaan parempia talousasioiden ymmärtäjiä kuin filosofisessa tiedekunnassa olevassa toimittajan koulutusohjelmassa kyettäisiin kouluttamaan talousasioita ymmärättäviä ja niistä kirjoittamaan osaavia 'taloustoimittajia'. Näin päädyttiin siihen, että sanomalehtimieheksi aikovilta vaaditaan seuraavaa:

- 1) heidän on suoritettava ensin yliopistossa tai korkeakoulussa loppututkinto (diplomitutkinto esimerkiksi filosofisessa tai kansantaloustieteellisessä tiedekunnassa) ja pyrittävä sen jälkeen sanomalehtimieskouluun (vuoden käytännön harjoittelun suoritettuaan);
- 2) pelkän ylioppilastutkinnon perusteella otetaan sanomalehtimieskoulutukseen vain aivan poikkeustapauksessa erittäin lahjakas ylioppilas, joka voi päästä kolme vuotta keväälle valmistavalle kurssille, jolloin hänen tulee suorittaa samalla korkeakoulututkinto. Lisäksi yli 30-vuotias, joka on suorittanut loppututkinnon, voi hallituksen erikoislu-

*Tiedot perustuvat vierailuun Unkarin Sanomalehtimiesten Liiton toimittajakoulussa Budapestissa 21.1.1980.

valla päästä opiskelemaan sanomalehtimieskoulun ilman varsinaista pääsykoetta.

- 3) Sellaiset, jotka on jo hyväksytty yliopistoon opiskelemaan ja jotka opiskelun yhteydessä kirjoittavat yliopiston lehteen (tai vastaavaan), voivat osallistua sanomalehtimieskoulun valmistavalle oppikurssille (enintään 2 t/viikko), jos se ei häiritse varsinaista opiskelua.

III Koulutustarve

Unkarissa on journalisteja yhteensä noin 3250. Unkarin Sanomalehtimiesten Liitossa on jäseniä 3600. Eri välineiden osalle journalistikunta jakaantui vuonna 1979 seuraavasti:

lehdistö	55 %
televisio	20 %
radio	15 %
tietotoimistot ym.	10 %

Noin 97 % Unkarin journalisteista on suorittanut Sanomalehtimiesten Liiton toimittajakoulun. Koulutustarve on vuosittain 110-130 uutta toimittajaa. Sanomalehtimieskoulun vuosittainen sisäänottomäärä määräytyy hallituksen tiedotus- ja informaatiotoimiston ohjeiden mukaan. Niissä on otettu huomioon yleiset työvoima- ja talouspoliittiset näkökohdat. Määrä vaihtelee 100:sta 140:een. Esimerkiksi vuonna 1979 Unkarin Sanomalehtimiesten Liiton toimittajakouluun otettiin 140 uutta opiskelijaa.

Kun opiskelija on suorittanut yliopistollisen loppututkinnon, hänet voidaan hyväksyä sanoma- tai aikakauslehteen, radioon tai televi-sioon harjoittelijaksi yhdeksi vuodeksi. Vuoden harjoittelun jälkeen yleensä selviävät hänen mahdollisuutensa journalistin alueella. Harjoittelun jälkeen ilmoitaudutaan sanomalehtimieskoulun sisäänpääsykoeteeseen.

IV Valintakoe

Sisäänpääsykoe, johon osallistutaan vuoden harjoittelun jälkeen, koostuu kirjallisesta ja suullisesta osasta. Kirjallinen osa jakautuu puolestaan kolmeen osaan: 1) Harjoittelun ohjaajan kanssa valitaan 3-4 parasta lehtijuttua

(tv:stä kuvanauha, radiosta ääninauha, valokuvaajat kuvia, taittajat vedoksia). 2) Vastataan kirjallisesti noin 20 kysymykseen - lyhyesti ja täsmällisesti. Kysymykset liittyvät suoritettuihin yliopistotutkinnon pääaineen alaan. Vastaukset arvostellaan tietojen perusteellisuuden ja syvyyden mukaan. Kokeessa ei vaadita yksittäisiä tietoja, vaan kokonaisnäkemystä. 3) Annetusta aiheesta on kirjoitettava lehtijuttu. Kirjallisen kokeen jokaisesta osasta annetaan pistettä 1-10. Mikäli hakijan yhteispistemäärä kirjallisessa osassa jää alle 20 pisteen, hän ei voi osallistua suulliseen osaan.

Suullisessa osassa testataan oman pääaineen hallitsemista. Kysymykset annetaan kirjallisina etukäteen, mutta valintakoetoimikunta ei ole sidottu niihin, vaan voi esittää muitakin kysymyksiä. Valintakoetoimikunnassa on edustajia kustakin oppiaineosastosta (6 + koulun johtaja).

Sisäänpääsykokeen sekä kirjallisessa että suullisessa osassa painottuvat hakijan oman yliopistollisen pääaineen alan kysymykset. Vuosittain pääsykoeteeseen osallistuu noin 200 korkeakoulututkinnon suorittanutta. Mikäli hakija on läpäissyt pääsykokeen, mutta ei silti mahdu ko. vuoden aloituskiintiöön, hän pääsee vuodeksi lisäharjoitteluun. Harjoittelusta maksetaan tällöin täysi palkka.

Sisäänpääsykoetta tarvitaan sen vuoksi, että koulun johto voi todeta, paljonko kukin on edistynyt vuoden harjoittelun aikana. Kokeen avulla voidaan ehkäistä myös sukulaisuus- ja tuttavuussuhteiden yms. vaikutus. Koulussa opiskelevista noin 60-70 % on sellaisia, jotka koulussa tunnetaan jo yliopisto-opiskelun ajoilta. Vuoden mittaisen harjoittelun aikana opiskelijat eivät ole yhteydessä koulun.

V Koulutuksen rakenne ja sisältö

Korkeakoulututkinnon pääaine määrää sen, mihin osastoon/ryhmään toimittajakouluun hyväksytty opiskelija joutuu. Unkarin Sanomalehtimiesten Liiton toimittajakoulun oppiaines jakaantuu kuuteen osastoon:

- talouspolitiikka,

- sisäpolitiikka,
- ulkopolitiikka,
- kulttuuri- ja sivistyspolitiikka,
- taittäja/kuvatoimittaja,
- valokuvaaja.

Kahteen viimeksimainittuun osastoon vaaditaan vuoden harjoittelun lisäksi taideteollisen korkeakoulun vastaavan linjan tai taidelukion suoritus.

Vuoden 1979 opiskelijakunta jakautui yliopistollisen taustakoulutuksen mukaan seuraavasti:

- 40 % filosofiset aineet
  - 20 % taloustieteet
  - 20 % luonnon-, tekniset ja maataloustieteet
  - 20 % oikeustieteet (sisältää myös taittäjat, kuvatoimittajat ja valokuvaajat)
- } yhteiskuntatieteelliset aineet 60 %

Yhteiskuntatieteellisten opintojen suuri osuus (60 %) selittyy sillä, että Liiton johdon kokemusten mukaan filosofisia ja taloustieteellisiä opintoja harjoittaneista on tullut keskimäärin parempia toimittajia kuin muista.

Opetusohjelmaan kuuluvat pakollisina aineina seuraavat seitsemän oppiainetta:

- 1) Sosialististen ja kapitalististen maiden valtiolliset ja poliittiset järjestelmät. - Opettajina ovat Unkarin sosialistisen työväenpuolueen (USTP) poliittisen korkeakoulun opettajat. (Koulun johdon mukaan koetaan mielenkiintoisena aineena lähinnä sen vuoksi, että käsitellään lähteitä ja aineistoja, jotka eivät ole esillä julkisessa opetuksessa. Esimerkiksi oppiaineena on eurokommunismi, joka ei ole oppiaineena filosofisessa tiedekunnassa.)
- 2) Unkarin kansantasavallan historia. - Opettajina filosofisen tiedekunnan historian ja Unkarin uudemman historian professorit.
- 3) Maaileman lehdistön historia ja Unkarin lehdistön historia. - Opettajina yliopiston historiatieteen laitoksen lehdistön historian ja lehdistön historiatieteen (Tiedeakatemia) ryhmä.
- 4) Kommunikaatioteoria. - Opettajana Unkarin (radion) joukkotiedotuksen tutkimuskeskus.
- 5) Tiedotus- ja informaatiopolitiikka. - Opettajana USTP:n keskuskomitean agitaatio- ja propagandaosaston jäsenet.
- 6) Sanomalehtikieli. - Opettajina yliopiston filosofisen tiedekunnan nykyunkarin laitoksen opettajat.
- 7) Journalismin lajit (juttutyypit). - Opettajina kaikkein kokeneimmat työssä olevat journalistit.

Edellä mainitut oppiaineet ovat kaikille pakollisia opintoja.

Osastoittain (ryhmittäin) opiskellaan lisäksi syventävästi kulloisenkin osaston erikois- alaa (esimerkiksi talouspolitiikan osaston opiskelijat opiskelevat EEC:tä ja SEV:iä). Näitä erikoisaloja opettavat alan parhaat asiantuntijat (esimerkiksi valuuttapolitiikkaa opettaa Unkarin valtionpankin johtaja; sivistys- ja kulttuuripolitiikkaa opettaa kulttuuriministeri, jne.). Erikoistumisalan opetukseen kuuluvat harjoitukset, joita johtavat näiden alojen kokeneimmat ja parhaat journalistit. Eri välineiden osalta harjoitukset toteutetaan, ryhmittäin. Harjoituksissa käytetään Unkarin radion ja television tiloja ja välineitä. Koululle rakennetaan parhaillaan (1980) radio- ja televisiostudiota harjoituksia varten. Valokuvaajilla on oma laboratorio koulun tiloissa.

Opiskelun kokonaisuus on noin 700 tuntia. Viikoittain opetusta on 34 tuntia. Aamupäivisin (5 t) opetetaan "teoreettisia" aineita ja iltopäivisin (2 t) pidetään käytännön harjoituksia.

VI Resurssit ja hallinto

Koska yliopistollisen loppututkinnon suorittaneet ovat usein 26-27-vuotiaita, on heidän taloudellinen asemansa turvattu erityisjärjestelyin, jotta he eivät kokisi "rankaisuksi" kahden vuoden "lisäopiskelua" (= 1 v harjoittelua + 1 v opiskelua). Opiskelijat saavat avustusta (apurahan) siltä lehdeltä tai vastaavalta, jossa he ovat harjoitelleet, ja opintotukea koululta opiskelumesteyksen mukaan.

Unkarin Sanomalehtimiesten Liiton toimittajakoulu on valtionhallinnollisesti hallituksen tiedotus- ja informaatiotoimiston alaisuudessa. Poliittisesta ohjauksesta vastaa Unkarin sosialistisen työväenpuolueen (USTP) keskuskomitean agitaatio- ja propagandaosasto. Koulun toiminnan rahoittaa Sanomalehtimiesten Liitto. Koulun johdon käsityksen mukaan koulussa työskentelevät nauttivat valtion ja työväenpuolueen luottamusta. Vastaavanlaista järjestelmää toteutetaan Puolassa ja Romaniassa. Koulun johdon mukaan järjestelmä sopii silloin, kun koulutettavien määrä on suhteellisen pieni.

Unkarin Sanomalehtimiesten Liiton toimitta-

jakoululla ei ole omaa vakinaista opettajakuntaa, vaan koulu käyttää vierailevia opettajia. Myös ulkomaisia vierailijoita käytetään opetustehtävissä.

Opettajat ovat koonneet itse oppikirjoja, joita koulu on julkaissut 40 kappaletta. Painos on yleensä 3000, ja kirjoja käyttävät myös toimitukset. Koululla on oma kirjakauppa, jossa oppikirjoja myydään painatuskustannuksia halvemmalla. Oppikirjat painetaan yliopiston kirjakustantamossa. Koulutustarpeisiin on lisäksi monistettu ja kopioitu tekstikoelempiä, asiakirja- ja dokumenttiaineistoja, joita ei ole muuten saatavilla. Koulu julkaisee par-

haillaan yhdessä Tiedeakatemia kanssa Unkarin lehdistön historiaa (I-V), josta on ilmestynyt ensimmäinen osa.

Unkarin Sanomalehtimiesten Liiton toimittajakoulu järjestää peruskoulutuksen saaneille jatko- ja täydennyskoulutusta viikon mittaisina kursseina vuoden parin päästä koulutuksen päätyttyä. Jatkokoulutusjärjestelmää kehitetään, mutta sitä vaikeuttaa mm. se, että noin puolet toimittajista asuu maaseudulla, ja koululla ei ole omaa asuntolaa, jolloin majoituskustannukset ovat huomattavat. Jatkokursseille osallistuu vuosittain noin 300-350 toimittajaa.

Jyrki Jyrkiäinen

Tiedotustutkimus-lehden vuosikerran 1980 hinta on 40 mk. Lehden voi tilata maksamalla mainitun summan osoitteella:

Tiedotusopillinen yhdistys ry.
PL 373
00101 Helsinki 10
Ps-tili TA 5779 65-3